

<http://doi.org/10.22133/mtlj.2023.367442.1137>

Early Neutral Evaluation: An Alternative Dispute Resolution in Intellectual Property

Maryam Darabpour¹, Mehrab Darabpour^{2*}, Navid Rahbar³, Mojtaba Asgharian⁴

¹ Ph.D. in Private law, Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.

² Prof. Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

³ Assistant Prof. Faculty of Law, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

⁴ Assistant Prof. Faculty of Law and Political Science of Kharazmi University, Tehran, Iran.

Article Info	Abstract
<p>Original Article</p> <hr/> <p>Received: 27-10-2022</p> <p>Accepted: 8-12-2022</p> <hr/> <p>Keywords: Early Neutral Evaluation ADR Intellectual Properties Preliminary Assessment Confidentiality Copyright Patent Trademark</p> <p>*Corresponding author e-mail: m_darabpour@sbu.ac.ir</p>	<p>Early Neutral Evaluation (ENE) is a new form of alternative dispute resolution that has demonstrated success in various cases and has proven to be particularly suitable in intellectual property disputes. Due to the special characteristics of intellectual properties, adopting ENE in the early stage of an IP dispute or action has many advantages. The preliminary assessment of a case saves time, money, confidentiality, and other features crucial in IP cases. The ENE provides a frank and candid opinion to the parties about the merits of their claims according to appropriate procedural and substantive law. Special Features of patent, copyright and trademark cases deserve to be solved by the ENE method. In complex issues, a combination of ENE and mediation can work well together to solve disputes and claims appropriately, which is better than judicial and arbitral solutions.</p>
<p>How to Cite: Darabpour, M., Darabpour, M., Rahbar, N., & Asgharian, M. (2024). Early Neutral Evaluation: An Alternative Dispute Resolution in Intellectual Property. <i>Modern Technologies Law</i>, 5(9), 73-85.</p> <hr/> <p>Published by University of Science and Culture https://www.usc.ac.ir Online ISSN: 2783-3836</p>	

ارزیابی بی طرفانه به مثابه شیوه جایگزین حل و فصل اختلافات مالکیت فکری

مریم داراب‌پور^۱، مهرباب داراب‌پور^{۲*}، نوید رهبر^۳، مجتبی اصغریان^۴

^۱ دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.

^۲ استاد گروه حقوق تجارت بین‌الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

^۳ استادیار گروه حقوق تجارت بین‌الملل، دانشکده حقوق، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

^۴ استادیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

چکیده

اطلاعات مقاله

سرعت بالای رشد و توسعه مالکیت آفرینش‌های فکری و همچنین پیچیدگی موضوعات مرتبط با آن، صاحبان این حقوق و طرفین قراردادهای مالکیت آفرینش‌های فکری را با مسائل جدید و روبه‌گسترشی مواجه کرده است. روش‌های سنتی حل و فصل اختلافات در همه موارد، پاسخ‌گوی نیازهای مرتبط با این دسته از حقوق نیستند. علاوه بر این، گاهی رسیدگی‌های قضایی و حتی داوری ممکن است در راه پیشرفت و ارتقای مالکیت آفرینش‌های فکری و حل و فصل دعاوی آن مانع ایجاد کنند. «ارزیابی بی طرفانه اولیه ثمره دعوی» یکی از روش‌های ناشناخته حل و فصل غیرقضایی اختلافات در برخی نظام‌های حقوقی است که در دیگر نظام‌های حقوقی، به ویژه ایالت کالیفرنیا، که خاستگاه طراحی و اجرای آن است، بسیار استفاده شده. این روش، که آن را «ارزیابی بی طرفانه» می‌نامیم، به طور خاص در دعاوی مالکیت آفرینش‌های فکری از جمله اختراعات، علامت تجاری و کپی‌رایت مفید و مطلوب است. علاوه بر قوانین کلی، که برای این روش جایگزین حل و فصل اختلافات تدوین شده، ارزیابی بی طرفانه در مالکیت فکری نیز مقررات منحصر به خود را دارد. این تحقیق نشان می‌دهد که هر چند در افشای برخی از مطالب در روش «ارزیابی بی طرفانه» ممکن است مشکل به وجود آید، در دعاوی پیچیده مالکیت آفرینش‌های فکری ترکیب ارزیابی بی طرفانه با روش‌های غیرقضایی حل و فصل اختلافات نیز ممکن است بیشتر از سایر موارد مفید واقع شود.

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۸/۰۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۲/۰۹/۱۷

واژگان کلیدی:

ارزیابی بی طرفانه
ای.دی.آر.
روش‌های غیرقضایی
اختراعات
علامت تجاری
کپی‌رایت
افشا
محرمانگی

*نویسنده مسئول

رایانامه: m_darabpour@Sbu.ac.ir

نحوه استناددهی:

داراب‌پور، مریم، داراب‌پور، مهرباب، رهبر، نوید، و اصغریان، مجتبی (۱۴۰۳). ارزیابی بی طرفانه به مثابه شیوه جایگزین حل و فصل اختلافات مالکیت فکری. حقوق فناوری‌های نوین، ۵(۹)، ۷۳-۸۵.

ناشر: دانشگاه علم و فرهنگ <https://www.usc.ac.ir>

شاپای الکترونیکی: ۲۷۸۳-۳۸۳۶

مقدمه

ویژگی‌های خاص دعاوی و اختلافات مطروحه در مالکیت آفرینش‌های فکری، کارآمدی روش‌های موجود حل‌وفصل اختلاف را با چالش‌های جدی روبه‌رو کرده است. گستردگی و تخصصی‌بودن موضوعات، پیچیدگی دعاوی و همچنین محدودیت‌های زمانی و اعتباری اموال فکری سبب شده است که نظریه‌پردازان شیوه جدید حل‌وفصل سریع اختلافات را به صاحبان این حقوق و طرفین قراردادهای دعاوی مرتبط با آن معرفی کنند.

معمولاً در دعاوی مالکیت آفرینش‌های فکری ورود به رسیدگی‌های قضایی برای حل‌وفصل اختلاف، کندی تحقیقات، توقف تولید و بی‌کاری کارکنان و درنهایت واگذاری اموال فکری و امثال آن را در پی دارد. این بدان معنا است که حل‌وفصل قضایی با داوری در اختلافات مالکیت آفرینش‌های فکری حتی برای محکوم له پرونده نیز چندان سودمند نیست.

به‌طور کلی، در موضوعات مالکیت آفرینش‌های فکری که طرفین، مالکیت‌های مشترک، همکاری‌هایی گسترده و قراردادهای طولانی مدت دارند، طرح دعوا و ورود به مخاصمه (چه به‌صورت قضایی و چه ارجاع به داوری) اصولاً شیوه مناسبی برای رفع اختلافات نیست. همچنین گاهی صلح و سازش نیز به‌آسانی میسر نیست و در برخی موارد، سایر روش‌های حل‌وفصل اختلاف، حتی میانجیگری، نیز طرفین را به نتیجه مطلوب نمی‌رساند. از این رو، باید شیوه‌های نوین دیگری اندیشیده شود.

هدف از پژوهش حاضر، بررسی این موضوع است که آیا «ارزیابی بی‌طرفانه»^۱ جواب‌گوی مشکلات عدیده این سیستم هست؟ به این منظور، ابتدا جایگاه ارزیابی بی‌طرفانه در مالکیت آفرینش‌های فکری بررسی می‌شود و سپس به چگونگی عملکرد آن در این حوزه حقوقی پرداخته و شیوه‌ای برای بهبود عملکرد آن پیشنهاد می‌شود تا نشان داده شود که دعاوی پیچیده مالکیت آفرینش‌های فکری را می‌توان از طریق «ارزیابی بی‌طرفانه» بهتر حل‌وفصل کرد و زمانی که این روش از خود در برخی موارد کندی نشان دهد، ترکیبی از این روش جایگزین حل‌وفصل اختلافات و روش‌های دیگر می‌تواند مالکان این‌گونه آفرینش‌های فکری را بهتر به مطلوب خود برساند.

۱. جایگاه ارزیابی بی‌طرفانه در مالکیت فکری

برخلاف سایر روش‌های حل‌وفصل اختلافات (قضایی و غیرقضایی)، سابقه تحقیقات علمی درخصوص ارزیابی بی‌طرفانه از ابتدای امر مشخص است و واضح است که این روش برای حل‌وفصل تمامی و انواع دعاوی و اختلافات مناسب است، اما کاربردش در مالکیت آفرینش‌های فکری برجسته‌تر است (Groton et al., 2010, p. 128). برخی قوانین مانند قواعد حل‌وفصل غیرقضایی اختلافات دادگاه‌های بخش شمالی کالیفرنیا ۲۰۱۸ در مورد ارزیابی بی‌طرفانه^۲، در پرونده‌های مرتبط با مالکیت آفرینش‌های فکری به‌خوبی رسا و مفیدند. در این قوانین، مقررات و الزامات خاصی برای دعاوی مالکیت فکری در روند ارزیابی بی‌طرفانه در نظر گرفته شده است. پس ارزیاب بی‌طرف از ابتدا وظیفه و حقوق و تعهدات خود را در قبال اختلافات مربوط به اختراعات، کپی‌رایت و علامت تجاری می‌داند و براساس این مقررات اقدام و نتیجه را اعلام می‌کند. برای مشخص کردن جایگاه ارزیابی بی‌طرفانه در مالکیت فکری باید مزایا و تناسب اعمال این روش جایگزین حل‌وفصل اختلاف بررسی شود. برای این منظور، به ترتیب تعریف، اهداف و ثمره آن - با توجه به خصایص مالکیت فکری - به اختصار بررسی می‌شود.

1. NE: Neutral Evaluation / ENE: Early Neutral Evaluation

2. USDC, 2018

۱-۱. مزایای روش ارزیابی بی‌طرفانه

در تعریف این روش حل اختلاف گفتنی است که ارزیابی بی‌طرفانه در واقع ساختن تصویری روشن و دقیق از آینده است. ارزیابی بی‌طرف ماشین سفر در زمان به‌شمار می‌رود؛ وی فردی است که در ابتدای بروز اختلاف، طرفین دعوی را در نقطه پایان رسیدگی‌های طولانی قضایی یا داوری قرار می‌دهد. سپس طرفین به زمان حال بازمی‌گردند و تصمیم می‌گیرند چگونه آینده را تغییر دهند.^۱

نظر ارزیابی بی‌طرف که درست همانند حکم بالقوه دادگاه یا رأی داوری است، الزام‌آور نیست. اگر طرفین هر دو با نظر ارزیابی بی‌طرف موافق باشند، آن را اجرا می‌کنند و دیگر نیازی به مراجعه به دادگاه یا داوری نخواهد بود. اگر یکی از طرفین با نظر ارزیابی بی‌طرف موافق نباشد، می‌کوشد رضایت طرف مقابل را به دست آورد و او را از ورود به دادگاه یا داوری منصرف کند؛ زیرا وی به درستی دریافته است که رسیدگی قضایی چنان که شایسته است، منافع وی را تأمین نخواهد کرد. اگر هر دو طرف نیز با نظر ارزیابی بی‌طرف موافق نباشند، راه پیش روی خود را به روشنی دیده و از ورود به آن اجتناب خواهند کرد. بنابراین، ارزیابی بی‌طرفانه، چه مطلوب طرفین باشد و چه مطلوب آنان نباشد، احتمال رجوع به رسیدگی‌های قضایی را به شدت کاهش و احتمال صلح و سازش را تا حد زیادی افزایش می‌دهد. همین امر سبب صرفه‌جویی در زمان می‌شود و اعتبار اموال فکری طرفین نیز حفظ می‌شود. در مقایسه ارزیابی بی‌طرفانه با روش‌های غیرقضایی اختلاف، مانند میانجیگری، از آنجاکه رسیدگی حقوقی و قضایی صورت نمی‌گیرد، چنانچه طرفین از روند میانجیگری رضایت نداشته باشند، همچنان به احقاق حق از طریق اعمال قانون امید خواهند داشت؛ در نتیجه امکان رجوع به دادگاه یا داوری کاهش نخواهد یافت.

قابل توجه است که روش ارزیابی بی‌طرفانه ابتدا با نظریه پردازی شکل گرفت و در نهایت به صورت آزمایشی به عنوان یکی از شیوه‌های جایگزین حل و فصل اختلافات مورد استفاده واقع شد. این روش با استقبال رو به رشد^۲ و در کمتر از چند دهه، قوانین و دستورالعمل‌های متعددی در کشورهای مختلف برای این روش جایگزین حل و فصل اختلافات تدوین شد.^۳ این قوانین و مقررات آزموده شده را می‌توان به خوبی در سایر کشورها به صورت قوانین موضوعه ارائه داد و با هزینه کمتری آن‌ها را به مرحله اجرا درآورد.

تا آنجاکه به هدف و اهداف ارزیابی بی‌طرفانه مربوط است، باید عنوان کرد که در دعاوی و اختلافات، عموماً یک طرف و گاهی هر دو طرف قدرت واقعی خود در پرونده را اشتباه می‌سنجند و در برخی مواقع، آن را به صورت اغراق‌آمیز ارزیابی می‌کنند (Peckham et al., 1987a, p. 166).

ارزیابی بی‌طرفانه دو هدف اصلی را دنبال می‌کند: نخست با تمرکز بر مسئله اصلی مورد اختلاف، زمان و هزینه در رسیدگی‌ها را کاهش می‌دهد. سپس دید جامعی برای طرفین اختلاف ایجاد می‌کند که آگاهانه برای ورود به دعوی یا اجتناب از رسیدگی قضایی تصمیم بگیرند. این دو هدف اگرچه مستقل هستند، از جنبه‌های مختلف با یکدیگر مرتبط‌اند (Brazil, 2012, p. 11).

ارتقای ارتباط مستقیم بین طرفین در مورد ادعاها و ادله ایشان؛ ارائه ارزیابی از ماهیت پرونده با ارزیابی بی‌طرف؛ ارائه رویکردی واقع‌بینانه برای طرفین و وکلا؛ شناسایی و شفاف‌سازی موضوع‌های اصلی مورد اختلاف؛ تبادل غیررسمی اطلاعات اصلی و تسهیل حل و فصل اختلاف

۱. بند ۱ ماده ۱ قواعد سنگاپور هدف از ارزیابی بی‌طرفانه را کمک به حل و فصل دوستانه اختلافات طرفین دعوی بیان کرده است. قسمت اول بخش پنجم مقررات کالیفرنیا در توصیف ارزیابی بی‌طرفانه، ارائه راهکار برای صلح و سازش را منوط به درخواست طرفین کرده است.

2. USDC, ADR Annual Reports, 2018

3. See for example:

a) The Singapore Mediation Centre, Neutral Evaluation Rules, Version 2 (01.2015)

b) United States District Court (USDC) Northern California ADR Local Rules (session 5), Effective May 1, 2018

c) London Maritime Arbitration Association Early Neutral Evaluation – Guidance Note;

d) United states district court western district of Michigan early neutral evaluation program description;

e) Administrative Appeal Tribunal, Australia: Neutral Evaluation Process Model;

f) New Vienna Mediation Rules, 2016 ('Draft NE Guidelines').

نیز از اهداف ارزیابی بی‌طرفانه هستند^۱. ملاحظه می‌شود که ارزیابی بی‌طرفانه مانند نورافکنی آینده پرونده را برای طرفین و وکلای آن‌ها و به‌ویژه تصمیم‌گیرندگان در پرونده برای نزاع یا سازش، روشن می‌کند؛ به‌نحوی که ممکن است اصلاً پرونده‌ای در دادگاه یا داوری یا سایر مراجع مطرح نشود.

با تعریف فوق و شناخت اهداف ارزیابی بی‌طرفانه گفتنی است که ثمره ارزیابی بی‌طرفانه مطبوع و مطلوب خواهد بود؛ یعنی ارزیابی بی‌طرفانه دید وسیع‌تر و نگاه جامع‌تری به طرفین دعوی می‌دهد. زمانی که طرفین اختلاف به حق و تکلیف خود آگاه باشند، به‌طور متعارف از مراجعه به مراجع قضایی اجتناب می‌کنند یا با رغبت بیشتری به سمت صلح و سازش گام برمی‌دارند^۲ (Anderson, 2017, P. xx). یقین به حق و تکلیف و روشن شدن وضع آینده پرونده نگرانی را از طرفین و وکلای آن‌ها دور ساخته و بی‌تردید و ابهام درباره پرونده خود تصمیم می‌گیرند.

در ارزیابی بی‌طرفانه نیز مانند سایر روش‌های حل و فصل اختلاف، به‌جز رسیدگی قضایی، همه‌چیز براساس رضایت و تراضی پیش می‌رود و اجبار و اکراهی در کار نیست. وقتی تراضی باشد، اصولاً اکل مال به باطل رخ نمی‌دهد و هرگونه پرداختی که صورت می‌پذیرد با دید باز و رضایت است (Baker, 2022, pp. 581-607). در روش‌های جایگزین حل و فصل اختلافات، رضایت طرفین برای رجوع به این روش‌ها الزامی و سنگ بنای آن به‌شمار می‌رود. به‌طور کلی ارزیابی بی‌طرفانه نیز از این قاعده مستثنی نیست و رضایت برای ورود به فرایند ارزیابی بی‌طرفانه ضروری است (Kumar, 2021, p. 58). هرچند ممکن است گاهی در برخی سیستم‌های حقوقی، ارزیابی بی‌طرفانه بخشی از رسیدگی قضایی در نظر گرفته شود و رضایت طرفین برای ورود و صدور نظریه ارزیابی بی‌طرفانه جایگاهی نداشته باشد^۳، اما معمولاً در ارزیابی بی‌طرفانه اجباری در ارجاع به ارزیابی نیست و ارجاع به ارزیابی با تراضی کامل است؛ زیرا معمولاً ارزیابی بی‌طرفانه طرفین را به مقاصد خود می‌رساند و هزینه مضاعفی برای طرفین دعوی نخواهد داشت^۴. این روش ارزیابی به‌منزله بخشی از رسیدگی‌های قضایی از تراکم پرونده در دادگاه‌ها و هزینه‌های رسیدگی می‌کاهد. این امر موجب می‌شود که رضایت بیشتر طرفین هم تحصیل شود و درنهایت کارآمدی اقتصادی این روش بیشتر جلوه‌گر شود. رضایت به ارجاع پرونده به ارزیابی بی‌طرفانه به معنای رضایت به ورود به فرایند حل و فصل غیرقضایی اختلاف است و رضایت به این‌گونه ارزیابی‌ها سبب الزام‌آور و اجراشدن نظر ارزیابی بی‌طرف نمی‌شود.

۱-۲. تناسب اعمال ارزیابی بی‌طرفانه در مالکیت فکری

نکته اصلی موجود در مالکیت آفرینش‌های فکری این است که قانون‌گذار این نوع مالکیت‌ها را برای مدت محدودی حمایت می‌کند. سرعت بالای توسعه فناوری نیز سبب شده است که ارزش و اعتبار بخش زیادی از اموال فکری به‌سبب ابداعات و اختراعات به‌روزتر، حتی محدودتر از مدت حمایت قانونی باشد. «زمان» عامل بسیار مهمی در ارزش، اعتبار و کارآمدی اموال فکری است؛ ارزیابی بی‌طرفانه در «زمان» صرفه‌جویی می‌کند. اگر دعاوی از طریق ارزیابی بی‌طرفانه و به‌سرعت حل و فصل شوند، با محدودیت زمانی در تعارضی قرار نمی‌گیرند و از این نوع مالکیت‌ها بهره‌وری مناسب، به‌موقع و در زمان خود صورت می‌گیرد. از این‌رو، ارزیابی بی‌طرفانه با تسریع در رسیدگی به اختلافات مالکیت فکری، گام مهمی در جهت حفظ و بهره‌وری و ارتقای این دسته از اموال و حقوق مرتبط برمی‌دارد. سرعت و دقت دو عامل مهم در رسیدگی به دعاوی مالکیت فکری است. بهره‌گیری از فرایند ارزیابی بی‌طرفانه سبب می‌شود که دعاوی مالکیت فکری وارد روند دادرسی نشوند و همچنین

1. USDC ADR handbook, 2018, p. 7

2. USDC ADR handbook, 2018 p. 2

۳. نخستین ارجاع اجباری پرونده از دادگاه به ارزیابی بی‌طرفانه مربوط به پرونده لومکس علیه لومکس (Lomax v Lomax [2019] EWCA Civ. 1467) است. دادگاه با استناد به بند

۱ ماده ۳ قانون CPR انگلستان که مدیریت پرونده را از اختیارات دادگاه می‌داند، این پرونده را که مربوط به یک دعوی مالی خانوادگی بود به ارزیابی بی‌طرفانه ارجاع داد (Rule 3.1 of the

(Civil Procedure Rules 1998 ("the CPR"), UK).

4. USDC, ADR Annual Reports, 2018

نتیجه قطعی را به طرفین دعوا ارائه می‌دهد. اگر دعاوی این‌گونه مالکیت‌ها دچار اطاله دادرسی در دادگاه شود، عملاً نتیجه مطلوبی را برای طرفین به بار نخواهد آورد، بلکه باعث زائل شدن آن‌ها می‌شود.

صاحبان اموال فکری بیش از هر فرد دیگری به اهمیت این نوع اموال واقف‌اند؛ پیچیدگی‌ها و غموض خاص دعاوی مرتبط با آن‌ها را می‌دانند. به عدم اشراف قضات عمومی و داوران عادی به این‌گونه دعاوی هم اطلاع کافی دارند. بنابراین، روش سریع رسیدگی به این‌گونه دعاوی لازم است. روش سریع‌تر از رسیدگی‌های قضایی و غیرقضایی روش ارزیابی بی‌طرفانه است. پس ارزیابی بی‌طرفانه در شرایطی که پرونده پیچیده یا از کنترل خارج شده است هم ممکن است. (Brazil, 2007, pp. 10-11). ناگفته نماند که مالکیت فکری طیف گسترده‌ای از اموال فکری را شامل می‌شود و هریک از این اموال پیچیدگی‌های خاص خود را دارند. ارزیابی بی‌طرف حقوق‌دان متبحری است که صرفاً در یکی از این امور تخصص دارد. این تخصص باعث می‌شود که خود این روش سریع ارزیابی بی‌طرفانه را با سرعت بیشتری عملی سازد و طرفین را زودتر به مقاصد اقتصادی شایسته خود هدایت کند.

با توجه به آنچه عنوان شد، ارزیابی بی‌طرف^۱ حقوق‌دان متبحری است که با بهره‌گیری از دانش و تجربه حقوقی خود، با بررسی سریع و دقیق خواسته دعوی و مستندات پرونده و با مراجعه به اصول و قواعد حقوقی، و به‌ویژه قانون حاکم اثر طرح دعوی را در صورت رجوع به مراجع قضایی (اعم از محاکم و داوری) پیش‌بینی می‌کند.^۲ ارزیابی بی‌طرف باید اولاً تخصص عمیق در موضوع دعوی داشته باشد؛ ثانیاً آموزش‌های لازم برای ایفای نقش ارزیابی در ارزیابی بی‌طرفانه را دیده باشد؛ ثالثاً در برخی موارد به‌منزله یک میانجی آموزش و تجربه داشته باشد (Brazil, 2012, p. 12). این نوع تخصص‌ها و مطالب مطروحه در بند ۳ ماده ۵ مقررات دادگاه‌های کالیفرنیا و ماده ۴ و بندهای مرتبط قواعد سنگاپور به ارزیابی بی‌طرف اشاره‌ای کلی شده است.

قطعیت نظر ارزیابی نیز از اموری است که ذکر آن ضروری به‌نظر می‌رسد. ارزیابی بی‌طرف باید در دعوی مطروحه نزد وی به‌صورت قاطع اظهارنظر کند. احتمالات در ارزیابی‌های بی‌طرفانه جایی ندارند و ارزیابی بی‌طرف باید در دعوی به‌صورت قاطع اظهارنظر کند (Ness, 2020, p. dc10). نظر ارزیابی بی‌طرف همانند حکم قاضی یا رأی داور پس از بررسی دقیق علمی و فنی تمامی جوانب پرونده ارائه می‌شود و از این باب تفاوتی با رأی دادگاه یا دیوان داوری ندارد. تازمانی که نظر ارزیابی آماده نشده باشد، مانند رسیدگی‌های قضایی (اعم از دادگاه و داوری)، ارتباط یک‌جانبه طرفین با ارزیابی بی‌طرف به‌هیچ‌وجه مجاز نیست (Brazil, 2017).

این‌که آیا نظر ارزیابی بی‌طرف الزام‌آور است، به خواست طرفین بستگی تام دارد. به‌هر حال، در حکم قاعده‌ای عمومی نظر ارزیابی بی‌طرف الزام‌آور نیست (Brazil, 2012, p. 11; Ness, 2020, p. 8). طرفین پس از دریافت نظر ارزیابی بی‌طرف می‌توانند به توافق رسند و مانند یک رأی آن را اجرا کنند یا این‌که از نظر ارزیابی بی‌طرف صرفاً به‌منزله راهنمایی در راستای تسهیل فرایند صلح و سازش استفاده کنند. معمولاً متعارف است که ارائه نظر ارزیابی بی‌طرف به قاضی رسیدگی‌کننده ممنوع است و طرفین بدون توافق قبلی حق استفاده از نظر ارزیابی بی‌طرف در سایر رسیدگی‌ها یا سایر مراحل مثل کارشناسی را نخواهند داشت؛ مگر این‌که طرفین بر سر خلاف آن توافق کنند.^۳

طبیعتاً نظر ارزیابی بی‌طرف محرمانه است و حتی طرفین نیز حق استفاده از آن را، خارج از چارچوب تعریف‌شده در ارزیابی بی‌طرفانه، ندارند (Ashmus, 1992, p. xx). در ارزیابی بی‌طرفانه، رعایت محرمانگی اهمیت بالایی دارد. نه فقط نظر ارزیابی بی‌طرف، بلکه جلسه‌های ارزیابی و لوایح کتبی و به‌طور کلی فرایند ارزیابی بی‌طرفانه نیز محرمانه‌اند. ارزیابی بی‌طرف نیز موظف است محرمانگی طی فرایند ارزیابی و بعد از آن را رعایت کند (Sher, 2016, p. 16-17; Brazil, 2012, p. 12).

۱. مقررات ارزیابی بی‌طرفانه مرکز میانجیگری سنگاپور و دفترچه راهنمای انجمن حقوق سنگاپور به تکالیف و شرایط لازم و نصب «ارزیابی بی‌طرف» پرداخته است. همچنین بند ۵ ماده ۲ قواعد ارزیابی بی‌طرفانه کالیفرنیا شرایط بی‌طرف (اعم از میانجی و ارزیابی بی‌طرف) را بیان کرده است.

2. USDC ADR handbook, 2018, p. 6

3. USDC ADR handbook, 2018, p. 6

البته تمامی این امور می‌توانند با توافق طرفین تعدیل شوند. در اموال فکری نیز محرمانگی اهمیت بسیاری دارد و از این روی ارزیابی بی طرفانه و مالکیت آفرینش‌های فکری در یک جهت حرکت می‌کنند. محرمانگی در مالکیت فکری چنان اهمیتی دارد که حتی در رسیدگی‌های قضایی مرتبط هم تمهیداتی برای آن اندیشیده شده است (Price, 2020; Talebi et al., 2020)؛ هرچند چنان‌که بایسته و شایسته است محرمانگی به اندازه کافی محقق نشده است. شایان ذکر است که یکی از دلایلی که ارزیابی بی طرفانه در مالکیت فکری با استقبال و مقبولیت مواجه شده، همین رعایت محرمانگی است. قسمت دوازدهم بخش پنجم مقررات ارزیابی بی طرفانه ایالت کالیفرنیا کل فرایند ارزیابی بی طرفانه از جمله لوایح کتبی، اظهارات شفاهی و هرگونه اظهار نظر ماهوی طرفین در خصوص پرونده را محرمانه تلقی کرده است و طرفین، وکلا و مشاوران آن‌ها و همچنین ارزیاب بی طرف موظف‌اند این محرمانگی را رعایت کنند.^۱

در ارزیابی بی طرفانه هم جلسه‌هایی تشکیل می‌شود. جلسه ارزیابی بی طرفانه قبل از شروع دادرسی برگزار می‌شود. برخلاف میانجیگری و صلح و سازش، که در تمامی مراحل دادرسی امکان ارجاع به آن وجود دارد، در خصوص زمان برگزاری جلسه ارزیابی بی طرفانه قوانین گوناگون بازه‌های زمانی متفاوتی مشخص کرده‌اند. در کالیفرنیا، که گاهی ارزیابی بی طرفانه به منزله‌ی فرایندی اجباری در رسیدگی‌های قضایی عمل می‌کند (ارجاع قضایی رسیدگی‌کننده به ارزیابی بی طرفانه)، جلسه ارزیابی بی طرفانه ظرف ۹۰ روز از ارجاع به ارزیابی بی طرفانه برگزار می‌شود. قسمت ج بند ۴ بخش پنجم مقررات محلی رسیدگی‌های غیرقضایی کالیفرنیا مرتبط به این موعد است. جلسه‌های ارزیابی بی طرفانه نیز مانند جلسه‌های رسیدگی قضایی و داوری تشکیل می‌شوند و تمامی طرف‌ها حق حضور در جلسه‌های رسیدگی را دارند. اصل تناظر در ارزیابی‌های بی طرفانه نیز باید رعایت شود. برخلاف میانجیگری، هیچ جلسه خصوصی با ارزیاب بی طرف تشکیل نمی‌شود. طرفین نمی‌توانند حتی به بهانه صلح و سازش جلسه‌های یک‌جانبه با ارزیاب بی طرف برگزار کنند.^۲

استفاده از کارشناسان و مشاوران و وکلا در ارزیابی بی طرفانه منع قانونی ندارد (Levine, 1986, pp. 236-237) و مناسب‌تر این است که برای رسیدن به نتیجه مطلوب‌تر از وکلا و کارشناسان فنی و حقوقی نیز استفاده شود.

۲. چگونگی عملکرد ارزیابی بی طرفانه در مالکیت فکری

۲-۱. ابزار مدیریت پرونده

شاید به تحقیق بتوان ادعا کرد که ارزیابی بی طرفانه ابزار مدیریت پرونده نیز به‌شمار می‌رود (Thompson et al., 1998). با ارجاع پرونده به ارزیابی بی طرفانه حجم پرونده‌های مطروحه در دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری کاهش می‌یابد. علاوه‌براین، طرفین اختلاف به روش و به صلاح‌دید خود اختلاف حادث را رفع می‌کنند.^۳ این نوعی برون‌سپاری از یک‌سو و درون‌سپاری از سوی دیگر است. با این روش، ارزیابی بی طرفانه حجم پرونده‌های ورودی دادگاه‌ها و حل اختلاف دعاوی را مدیریت می‌کند.

برخی معتقدند که تمرکز اصلی فرایند ارزیابی بی طرفانه تسریع روند حل اختلاف است و نه صرفاً حل و فصل اختلافات؛ هرچند ارزیابی بی طرفانه ممکن است به سهولت در حل و فصل اختلافات نیز منجر شود (Peckham et al., 1987b, p. 284). به همین علت است که در نظام‌های حقوقی، که ارزیابی بی طرفانه در حکم یکی از شیوه‌های جایگزین حل و فصل اختلافات شناخته شده است، هم‌اکنون ارزیابی بی طرفانه محبوب‌ترین روش جایگزین حل و فصل اختلاف به‌شمار می‌رود (Thompson et al., 1998). ارزیابی بی طرفانه روشی برای تعیین برنده و بازنده نیست، رویکرد برد-برد دارد و تمرکز آن بر فیصله اختلاف است.

۱. بند ب قسمت ۱۲ بخش پنجم این مقررات مربوط به استثنائات محرمانگی است.

۲. قسمت شش بخش پنجم مقررات محلی ارزیابی بی طرفانه کالیفرنیا

۳. بند ۱ ماده ۳ قانون (CPR) Civil Procedure Rules انگلستان مربوط به اختیار دادگاه در مدیریت پرونده است. طبق این قانون، دادگاه می‌تواند هر اقدام یا دستور به‌منظور مدیریت پرونده را اتخاذ کند... از جمله ارزیابی بی طرفانه اولیه. پرونده لومکس علیه لومکس با استناد به همین ماده، اولین پرونده‌ای است که توسط دادگاه طرفین به‌صورت اجباری به ارزیابی بی طرفانه ارجاع شده‌اند.

نیاز به مدیریت در پرونده‌های مالکیت فکری به نسبت سایر دعاوی حقوقی بیشتر احساس می‌شود؛ چراکه طرفین تمایلی به افشای فنی و ارائه اسناد و مدارک خود ندارند و می‌کوشند صرفاً از طریق حقوقی و بدون ارائه اطلاعات فنی و با حداقل افشای مطالب، وارد فرایند رسیدگی شوند و به حل و فصل اختلاف بپردازند. افشا در مالکیت فکری صرفاً افشا در برابر قاضی، داور، میانجیگر و یا ارزیاب نیست. هریک از طرفین بیم آن را دارند که طرف مقابل به اطلاعات فنی و اسرار تجاری آنان آگاهی یابد. معمولاً به علت حوزه‌های فعالیت مشابه و همکاری‌های طولانی مدت، کوچک‌ترین اشاره یکی از طرفین، اطلاعات ارزشمندی را افشا خواهد کرد.

تحقیقات حقوقی نشان می‌دهند که در دادگاه‌های کالیفرنیا، جایی که پرونده‌های مالکیت فکری رایج‌ترین نوع تشکیل پرونده حقوقی جدید را شکل می‌دهد، ارزیابی بی طرفانه هم به منزله یک ابزار مدیریت پرونده و هم به مثابه روش جایگزین حل و فصل اختلاف، موفقیت خود را به اثبات رسانده است (Thompson et al., 1998). پرونده‌های مالکیت فکری در ارزیابی بی طرفانه به منظور کمک به ارتقای کارایی مطلوب مدیریت پرونده دربرگیرنده قوانین خاصی هستند. همین امر سبب شده است که میان ارزیابی بی طرفانه و مالکیت فکری تناسب نزدیکی ایجاد شود. جمع شدن دو خصلت متفاوت در یک روش و فرایند حل و فصل اختلاف، سبب کاهش زمان و هزینه رسیدگی و بالابردن دقت و محرمانگی شده است. اعتلای روش‌های جایگزین حل و فصل اختلاف گام مهمی در ارتقای حقوق مالکیت‌های فکری برمی‌دارد (Levine, 1989; Barton et al., 2012, p. xx).

۲-۲. مقررات منحصر به مالکیت فکری در ارزیابی‌های بی طرفانه

در دادگاه‌های کالیفرنیا، که خاستگاه طراحی و اجرای ارزیابی بی طرفانه است، مرسوم‌ترین روش جایگزین حل و فصل اختلافات نیز ارزیابی بی طرفانه است. پرونده‌ها عموماً به ارزیابی بی طرفانه ارجاع می‌شوند؛ البته استثنائاتی نیز وجود دارد؛ برای مثال پرونده‌هایی که قرار منع دارند به دلیل ماهیت خاصشان امکان ارجاع به ارزیابی بی طرفانه را ندارند (Thompson et al., 1998).

دعاوی مالکیت فکری نیز نخست به ارزیابی بی طرفانه ارجاع می‌شوند، با این تفاوت که برخی استثنائات که در مورد سایر دعاوی اعمال می‌شوند در مورد پرونده‌های مالکیت فکری اعمال نمی‌شوند. به بیان دیگر، در پرونده‌های مالکیت فکری، فرض بر این است که قرار منع بخش جدایی‌ناپذیر این موضوعات است و چنانچه پرونده مربوط به کپی‌رایت، علامت تجاری یا حق اختراع باشد، حتی اگر موضوع قرار منع باشد، باز هم امکان ارجاع به ارزیابی بی طرفانه وجود دارد (Thompson et al., 1998).

کپی‌رایت، علامت تجاری و حق اختراع در قوانین کالیفرنیا تنها موضوعاتی هستند که مقررات و الزامات مخصوص به خود را دارند. در این قوانین، هیچ موضوع دیگری به طور خاص در مقررات ارزیابی بی طرفانه (و میانجیگری) موضوع قانون‌گذاری نبوده است. این الزامات برای سرعت بخشیدن به روند رسیدگی و بالابردن دقت در پرونده‌های مالکیت فکری است. مقررات ارزیابی بی طرفانه، به ویژه در مالکیت فکری موفق عمل کرده‌اند و هیچ دلیل و توجیهی وجود ندارد که این مقررات در کشورهای دیگر و حوزه‌های قضایی دیگر امکان اعمال و موفقیت مشابه را نداشته باشند؛ حتی اگر ارزیابی بی طرفانه به منزله یک روش جایگزین حل و فصل اختلاف در انواع دعاوی مقبول نیفتد، الزامات این روش برای دعاوی مالکیت فکری در سایر روش‌ها بسیار کاربردی است؛ چنان‌که در مقررات میانجیگری کالیفرنیا نیز الزامات خاص مالکیت فکری ذکر شده است. در این جا لازم است الزامات هریک از پرونده‌های اختراعات، کپی‌رایت و علامت تجاری جداگانه بررسی شوند.

۲-۳. الزامات پرونده‌های اختراعات

خواهان باید ارزیاب بی طرف را قانع کند که نقض اختراع رخ داده است. این امر دقیقاً منطبق با قاعده کلی است که مقرر می‌دارد در هر ادعایی، مدعی باید ادعا را ثابت کند. با این توضیح که هر خواهان، که ادعای نقض حق اختراع را دارد، ملزم به ارائه تجزیه و تحلیل جزء به جزء و عنصر به عنصر اختراع خود در مقایسه با اختراع خوانده است. خواهان موظف است با ذکر نکات فنی و حقوقی اثبات کند که اختراع خوانده

ناقص حق اختراع وی است. لایحه کتبی خواهان باید شامل کلیه پیش‌فرض‌های وی در مورد خسارات وارده و «کلیه اطلاعات موجود» در حمایت از این پیش‌فرض‌ها باشد.

خواننده دعوی، یعنی ناقض مورد ادعا، که قصد دارد با استفاده از دانش قبلی و استناد به آن از خود دفاع کند، باید در لایحه‌ای که ارائه می‌دهند هر نمونه از دانش قبلی و رابطه بین دانش قبلی و اختراع را توضیح دهد. خواننده در لایحه همچنین باید به‌صراحت مبنای هر ادعای عدم نقض را توضیح دهد. باین‌حال، این اطلاعات احتمالاً به‌منزله بخشی از «مبنای» یک ادعای عدم تخلف ارائه می‌شود. به‌نظر می‌رسد قوانین ثبت اختراع محلی برنامه‌ریزی بلندپروازانه‌ای را برای افشای جزئیات در پرونده‌های ثبت اختراع تحمیل می‌کند (Thompson et al., 1998).

۲-۴. الزامات پرونده‌های کپی‌رایت

خواهان در پرونده نقض کپی‌رایت باید موارد زیر را به ارزیاب بی‌طرف (حسب مورد) ارائه دهد: مدارک ثبت اثر دارای حق کپی‌رایت که ادعای نقض آن را دارد؛ نمونه‌هایی از آثار دارای حق کپی‌رایت و اثری که ادعای نقض آن را دارد. مقایسه‌ای نظام‌مند نکات تشابه بین آثار را نشان می‌دهد. هرگونه ادله مستقیم یا غیرمستقیم موجود مبنی بر کپی‌برداری نیز باید مانند دادرسی‌های قضایی در لایحه‌ای که نشان می‌دهد خواهان به‌دنبال خسارت قانونی است یا خسارت واقعی آورده شود. در مقابل، خواننده که ادعا شده ناقض اثر دارای حق کپی‌رایت است، باید در لایحه کتبی خود مبلغ نقدی حاصل از فروش و سود حاصل از آثار منتسب به نقض «که خود و هر نهادی که قانوناً مسئول آن است» را درج کند. (Thompson et al., 1998). به‌نظر نمی‌رسد در این‌گونه موارد، خواننده وظیفه‌ای در مورد عدم نقض کپی‌رایت داشته باشد؛ زیرا عدم اثبات نقض کپی‌رایت فی‌نفسه به معنای عدم نقض کپی‌رایت به‌شمار می‌رود.

۲-۵. الزامات پرونده‌های علامت تجاری

در پرونده‌هایی که ادعاهای نقض علامت تجاری یا «لباس تجاری» (Tang, 2019, p. 1189) وجود دارد، یا موضوعشان رقابت ناعادلانه است، خواهان، که چنین ادعایی را نزد ارزیاب بی‌طرف مطرح می‌کند، باید موارد زیر را به ارزیاب ارائه دهد: هرگونه ثبت علامت تجاری مرتبط؛ نمونه‌های استفاده از علامت توسط هم‌خواهان و هم‌خواننده، شامل توصیف کالاها و خدماتی که علامت درباره آن‌ها استفاده شده است؛ هر مدرکی دال بر گمراهی واقعی؛ ماهیت و وسعت تبلیغات و حجم کالاها فروخته شده؛ البته اثبات نقض علامت تجاری به موارد فوق محدود نمی‌شود.

هر دو طرف موظف‌اند در لایحه ارزیابی خود، نحوه قرارگرفتن مردم در معرض علائم و کالاها یا خدمات مربوطه آنان را شرح دهند. عکس یا سایر ادله اثباتی، در صورت موجودبودن، قابل ارائه است و نیاز ارزیاب در فهم مطالب را برآورده می‌کند. خواننده، یعنی متخلف مورد ادعا، ملزم است میزان نقدی فروش و سود حاصل از کالاها یا خدمات فروخته‌شده در مورد علامت ادعایی نقض‌کننده را برای ارزیاب بی‌طرف فاش کند (Thompson et al., 1998).

یکی از موضوعات اصلی مالکیت‌های فکری حفظ محرمانگی و عدم افشاست، اما باید توجه داشت که الزامات ارائه لوایح کتبی در ارزیابی بی‌طرفانه این دسته از دعاوی، به بنیان و اساس این حقوق مربوط و خودبه‌خود سبب افشای برخی موضوعات در ارزیابی بی‌طرفانه می‌شود. لزوم رعایت محرمانگی در مالکیت فکری و حفظ محرمانگی نیز در رسیدگی‌های قضایی همواره محل بحث بوده و تمهیداتی نیز برای حفظ محرمانگی در رسیدگی‌های قضایی اندیشیده شده است (Price, 2020; Talebi et al., 2020)؛ هرچند در عمل موفق نبوده‌اند.

بر این موضوع باید تأکید شود که هرچند لوایح و مکاتبات در روند ارزیابی بی‌طرفانه محرمانه تلقی می‌شوند و در هیچ‌یک از مراحل بعدی، قابلیت استناد طرف مقابل را ندارند،^۱ اما اطلاعات پس از فاش شدن، ممکن است به‌طور مستقل از طریق مدعی نقض ثابت شود؛ یعنی

۱. بند ۱۳ ماده ۵ قانون روش‌های جایگزین حل‌وفصل اختلافات کالیفرنیا.

بدون این که از مطالب افشاشده استفاده کند، به صرف آگاهی از مطلب افشاشده، از طریقی دیگر آن را به اثبات رساند. ممانعت از این نوع افشا محل بحث بوده و راه‌حلی نیز برای آن ارائه شده است؛ مانند این که طرفین اختلاف به نوعی از آنچه در ارزیابی بی طرفانه افشا می‌شود اعراض کنند؛ هر چند امکان اثباتش برای آنان وجود داشته باشد. این اقدامی داوطلبانه است و راهی برای اجرایی کردن آن وجود ندارد. این راه‌حل‌ها محل بحث فراوان بوده است و موافقت و مخالفت‌هایی نیز با آن شده است، اما آنچه مسلم است این که با این تفاسیر، ارزیابی بی طرفانه همچنان در مالکیت‌های فکری موفق عمل کرده و کاستی‌های آن خللی به برتری این روش به نسبت سایر روش‌ها وارد نکرده است.

۳. امکان ادغام ارزیابی بی طرفانه و میانجیگری برای حل دعاوی پیچیده

دعاوی پیچیده مستلزم بررسی‌های قضایی و اقدامات احتیاطی بیشتری هستند. طبیعی است که در این گونه دعاوی وکلا و مشاوران طرفین در مراحل اولیه اختلاف، تمایلی به ارجاع به میانجیگری نداشته باشند. زمانی که مسئله اصلی روشن نیست و طرفین خود را حق به جانب می‌بینند تمایلی به ارجاع به میانجیگری ندارند (Ahmed & Arslan, 2019, [Lomax v Lomax]). معمولاً زمانی احتمال ارجاع به میانجیگری و صلح و سازش بیشتر می‌شود که طرفین از حقوق و تکالیف خود در اختلاف موجود اطلاعاتی کافی داشته باشند. هر چند ادعا شده که میانجی قادر است مسائل را برای طرفین روشن کند، اما در واقع چنین اتفاقی رخ نمی‌دهد و ارزیابی میانجی مقبولیت لازم را ندارد. ارزیابی با یک ارزیاب بی طرف در مقایسه با ارزیابی از طریق میانجی اعتبار بیشتری دارد (Brazil, 2007, p. 10-11)؛ زیرا ارزیاب بی طرف، مانند قاضی یا داور، بر اساس اسناد و مدارک پرونده و قواعد و مقررات حقوقی قانون حاکم رسیدگی می‌کند و نظر خود را مانند حکم دادگاه یا رأی داور ارائه می‌دهد، اما میانجیگر نظر دقیق حقوقی نمی‌دهد و ممکن است اصلاً وارد ماهیت دعوی نشود. او می‌کوشد طرفین را به حل و فصل دوستانه اختلاف تشویق کند. پس باید با کسانی موافق بود که در این گونه موارد، استفاده ترکیبی از روش‌های جایگزین حل و فصل اختلافات را پیشنهاد می‌کنند (Kornblum, 2012, p. 42). ترکیب ارزیابی بی طرفانه و میانجیگری در حل و فصل پرونده‌های پیچیده و غیرعادی، که شامل مسائل فنی و حقوقی هستند، ممکن است مناسب‌تر باشد (Chow & Hassan, 2014, p. 138).

وقتی میانجیگری در دعاوی دوطرفه یا دعاوی چندطرفه راه به جایی نمی‌برد، امکان دارد اصحاب دعوی به طرح دعوی متمایل شوند که هر چه سریع‌تر به مراجع قضایی مراجعه کنند تا حقوق خود را محفوظ بدارند. این واکنشی متعارف و سنتی است، مشروط بر این که راه‌حل دیگری برای رفع مشکل و تحصیل موافقت طرفین برای حل و فصل دعاوی وجود نداشته باشد. بی تردید روش‌های دیگری به جز مراجعه به دادگاه‌ها یا دیوان‌های داور و وجود دارند که روش‌های سنتی را تحت الشعاع قرار می‌دهند. این روند در کشورهای کامن لویی، که گزارش از پرونده‌ها به جامعه ارائه داده می‌شود، به مراتب بیشتر و موفق‌تر است. هر حقوق‌دان متبحر و پیگیر مسائل حقوقی با توجه به تصمیم‌ها و آرای صادره در پرونده‌های قبلی، به خوبی درک می‌کند که ثمره دعوی پرونده حاضر، که نزد وی مطرح است، چه خواهد بود. پس چرا اوقات زیاد و هزینه‌های گزاف و در دسرهای فراوانی برای تحصیل نتیجه‌ای که از قبل معلوم است متحمل شود؟ چرا طرفین وارد فرایند وقت‌گیر و پرهزینه شوند و سرمایه موجود خود را صرف احتمال دریافت خسارت آینده کنند. به اصطلاح چرا پول پاک موجود را با پول آلوده ناموجود آتی مبادله کنند؟ در هر صورت، به ویژه در مواقعی که میانجیگری راه به جایی نمی‌برد، طرفین می‌توانند به یک ارزیاب بی طرف برای ارزیابی ثمره دعوی مراجعه کنند. ارزیاب بی طرف فرد عالم و متبحر در موضوع است که ثمره دعوی و نتیجه رفتن به دادگاه و داور را به طرفین ارائه می‌دهد.

اگر طرفین به ارزیابی بی طرفانه بدبین باشند، بهتر است برای رفع اختلاف با میانجیگری شروع کنند. گاهی توسل به مراجع قضایی به علت خاص اوضاع و احوال بیشتر توصیه می‌شود. به جز در موارد خاص، که هدف و غرض از آن مجازات و تنبیه متجاوزان به حقوق مالکیت آفرینش‌های فکری و ایجاد رویه بازدارنده در جامعه است و دادگاه‌ها بیشتر از عهده این کار برمی‌آیند، روش ارزیابی بی طرفانه در همه پرونده‌های مالکیت آفرینش‌های فکری کاربرد دارد. به نظر می‌رسد در برخی موارد، رسیدگی به این گونه پرونده‌ها - به ویژه در مورد قراردادهای واگذاری، لیسانس و فرانشایز و واگذاری منافع محدود به دیگران - از طریق ارزیابی بی طرفانه ثمره دعوی به نحو گسترده‌ای مقبولیت یابد.

گاهی طرفین به میانجی - ارزیاب مراجعه می‌کنند تا از طریق میانجیگری مسئله را حل کنند و چنانچه توافقنامه سازش میان طرفین امضا نشود، میانجی - ارزیاب به ارزیابی بی‌طرفانه و اعلام نظر مبادرت کند. زمانی هم ممکن است طرفین از ارزیاب بی‌طرف بخواهند که وفق قانون حاکم و اسناد و مدارک تقدیمی به آن ارزیاب بدو مبادرت به صدور نظر ارزیابی بی‌طرفانه کند و بکوشد براساس حکم احتمالی مبادرت به میانجیگری بین طرفین کند. این دو مرحله، مرحله ارزیابی و مرحله میانجیگری منفک از هم هستند، اما آنچه به منزله روش میانجیگری - ارزیابی مطرح می‌شود این است که نخست هر دو نقش بدون تقدم و تأخر به یک نفر تحت عنوان میانجی و ارزیاب داده شود تا ارزیاب - میانجی وفق صلاحدید خود، طرفین را به سر منزل مقصود برساند.

در میانجیگری^۱ چنین وضع قاطعانه‌ای در نتیجه دعوا حاصل نمی‌شود. گاهی میانجیگری ممکن است شبهات و حتی ناراضیاتی طرفین را به همراه داشته باشد و لازم باشد آن‌ها برای اجتناب از پروسه طولانی رسیدگی به شیوه‌های دیگر حل و فصل اختلاف، مثلاً ارزیابی بی‌طرفانه، متوسل شده باشند (Hogg, 2020).

نتیجه‌گیری

طی چند دهه اخیر، که ارزیابی بی‌طرفانه به منزله شیوه جایگزین حل و فصل اختلافات معرفی و استفاده شده، کارآمدی آن در انواع پرونده‌ها محرز شده است. ارزیابی بی‌طرفانه در حل و فصل بسیاری از اختلافات، به‌ویژه دعاوی مالکیت آفرینش‌های فکری، نیز کاربرد دارد و در برخی موارد، برای این دسته از دعاوی مناسب‌تر است. تجربه کشورهای گوناگون نشان داده که ارزیابی بی‌طرفانه در پرونده‌های مالکیت فکری نه فقط موفق عمل کرده، بلکه با مقبولیت و استقبال نیز مواجه شده است. ارتباط تنگاتنگ بین ارزیابی بی‌طرفانه و مالکیت آفرینش‌های فکری موجب می‌شود که ارزیابی بی‌طرفانه شیوه مناسب‌تری برای حل و فصل دعاوی در مالکیت آفرینش‌های فکری باشد. ارجاع تعداد زیادی از پرونده‌های مرتبط با مالکیت فکری به ارزیابی بی‌طرفانه و وضع مقررات منحصر به ارزیابی‌های بی‌طرفانه در این دسته از حقوق، مؤید این ادعاست. الزاماتی که در پرونده‌های مالکیت فکری وجود دارد به بهبود روند ارزیابی بی‌طرفانه و کارایی این روش حل و فصل اختلاف کمک شایانی می‌کند و علاوه بر حل و فصل اختلاف، روند رسیدگی را نیز بهبود می‌بخشد.

محرمانگی همواره یکی از مباحث پرونده‌های مالکیت فکری بوده و با توجه به الزامات لوایح کتبی، در ارزیابی‌های بی‌طرفانه بیشتر مدنظر قرار گرفته است، اما نباید خوف این را داشت که ممکن است در ارزیابی بی‌طرفانه، برخی از موضوعاتی که محرمانه‌اند یا ارزش اقتصادی دارند افشا شوند. این افشا در مراحل قضایی و داوری به مراتب بیشتر است، اما در ارزیابی بی‌طرفانه، نه فقط نظر ارزیاب بی‌طرف که حتی موضوع‌هایی که در جلسه‌ها و لوایح طرفین افشا می‌شوند نیز محرمانه می‌مانند و طرف مقابل حق استفاده از این مطالب را نخواهد داشت.

ارزیابی بی‌طرفانه به‌تنهایی مناسب‌ترین روش برای حل و فصل اختلافات و دعاوی مالکیت فکری به‌شمار می‌رود، اما ترکیب این روش با سایر روش‌ها، به‌ویژه میانجیگری، کارایی ارزیابی بی‌طرفانه را ارتقا می‌بخشد و این روش حل و فصل اختلاف را به هدف اصلی خود، که ایجاد صلح و سازش است، نزدیک می‌سازد. این شیوه جایگزین حل و فصل اختلاف و ترکیب آن با سایر روش‌ها در مواجهه با پرونده‌های پیچیده حقوقی و فنی مالکیت آفرینش‌های فکری گام مهمی در راستای بالابردن تولید و استفاده حداکثری از اموال فکری برمی‌دارد که امروزه ارزشمندترین اموال محسوب می‌شوند.

۱. کمیسیون حقوق تجارت بین‌الملل سازمان ملل متحد (آنستیرال) میانجیگری را چنین معرفی کرده است: «میانجیگری» به معنای فرایندی است که طرفین اختلاف از شخص یا اشخاص ثالثی تحت عنوان «میانجی» درخواست می‌کنند تا به آن‌ها برای رسیدن به روش دوستانه برای سازش و حل و فصل اختلافی که ناشی از رابطه قراردادی و یا سایر روابط حقوقی است کمک کند، اعم از این که در این رابطه از واژه‌هایی نظیر «سازش»، «میانجیگری» و یا اصطلاحاتی با بار معنایی مشابه استفاده شده باشد. میانجی حق ندارد شیوه و راه حل و فصل اختلاف را به طرفین تحمیل نماید.» (برای مطالعه بیشتر ر. ک. داراب‌پور، ۱۴۰۱، ص ۱۷). اما «ارزیابی بی‌طرفانه» فرایندی است که طرفین اختلاف می‌توانند نظری واقعی را درباره نتیجه پرونده خود از شخص ثالث مستقل بی‌طرف دریافت کنند تا به آن‌ها برای حل و فصل اختلافشان با سرعت بیشتر و هزینه کمتر بدون مراجعه به نهادهای قضایی کمک کند (The Singapore Mediation Centre, Neutral Evaluation Rules, Version 2).

داراب پور، محمد (۱۴۰۱). مقررات جدید آنسیترال درباره میانجیگری و توافقنامه سازش. تهران: انتشارات گنج دانش.

- Ahmed, M., & Arslan, F. (2019). Compelling Parties to Judicial Early Neutral Evaluation but a Missed Opportunity for Mediation. *Civil Justice Quarterly*, University of Leicester. Sweet and Maxwel. (Lomax v Lomax).
- Anderson, D. Q. (2017). What Conciliation can Learn from Early Neutral Evaluation, *Singapore Management University*.
- Ashmus, K. A. (1992). Early Neutral Evaluation. *Ohio Law.*, 6, 16.
- Baker, W. J. (2022). Mandating Early Neutral Evaluations: Efficient or Excessive? *Pepp. Disp. Resol. LJ*, 22, 581. <https://digitalcommons.pepperdine.edu/drlj/vol22/iss2/7>
- Barton, T. D., & Cooper, J. M. (2012). Symposium Introduction: Advancing Intellectual Property Goals Through Prevention and Alternative Dispute Resolution. *Cal. W. Int'l LJ*, 43, 5.
- Brazil, W. D. (2002). Court ADR 25 years after Pound: Have we found a better way. *Ohio St. J. Disp. Resol.*, 18, 93.
- Brazil, W. D. (2007). Early Neutral Evaluation or Mediation-When Might ENE Delivery More Value. *Disp. Resol. Mag.*, 14, 10.
- Brazil, W. D. (2012). Early neutral evaluation. American Bar Association, Section of Dispute Resolution.
- Chow, N. Z. J., & Hassan, K. H. (2014). Integrating Early Neutral Evaluation into Mediation of Complex Civil Cases in Malaysia. *J. Pol. & L.*, 7, 138.
- Groton, J. P., & Lawrence, K. C. (2010). " Real Time" Prevention and Resolution of Construction Disputes: Varieties of Standing Neutral and What They Do. *Dispute Resolution Journal*, 65(2/3), 128.
- Hogg, W. (2020). Early Neutral Evaluation vs. Mediation: What's the Difference? (Laurus UK, 22 October 2020). <https://lauruslaw.co.uk/insights/early-neutral-evaluation-vs-mediation-whats-the-difference>> accessed
- Kornblum, G. O. (2012). Feature: Let's Look at Our Job as Litigators – Is There a Better Way Than a Completely Adversarial Posture? 38 San Francisco Attorney.
- Kumar, M., & Gupta, A. (2021). Early Neutral Evaluation: A Case for Incorporation as an Alternative Dispute Resolution Mechanism in India, *NUJS Journal on Dispute Resolution I NUJS Journal on Dispute Resolution*, 2, pp. 52-83.
- Levine, D. I. (1986). Early neutral evaluation: A follow-up report. *Judicature*, 70, 236.
- Levine, D. I. (1989). Early Neutral Evaluation: The Second Phase. *J. Disp. Resol.*, 1.
- Ness, A. D. (2020). Neutral Evaluation: Another Tool in the ADR Toolbox. Heinonline, *Constr. Law.*, 40, 5.

- Peckham, R. F., Brazil, W. D., Kahn, M. A., Newman, J. P., & Gold, J. Z. (1987a). Early Neutral Evaluation: An Experiment to Expedite Dispute Resolution. In *ADR and the Courts* (pp. 165-182). Butterworth-Heinemann.
- Peckham, R. F., Brazil, W. D., Kahn, M. A., Newman, J. P., Gold, J. Z., & Fine, E. S. (1987b). *ADR and the Courts: A Manual for Judges and Lawyers*. Butterworth.
- Price, R. (2020). The issue of confidentiality in Intellectual Property litigation., <https://www.cms-lawnow.com/ealerts/2020/04/the-issue-of-confidentiality-in-intellectual-property-litigation>
- Sher, M. (2016). Neutral Evaluation - An effective ADR Process, Mediate. <https://mediate.com/neutral-evaluation-an-effective-adr-process/>
- Talebi, R., & Prescott, K. (2020). Stipulated Protective Orders During Patent Litigation. <https://www.fr.com/stipulated-protective-orders-during-patent-litigation/>
- Tang, X., & Ayres, I. (2021). Consumer Expropriation of Aesthetically Functional Trade Dress: Results from a Randomized Experiment. <https://ssrn.com/abstract=3791781>
- Thompson, R., & Sacksteder, M. (1998). Judicial Strategies for Resolving Intellectual Property Cases without Trial: Early Neutral Evaluation. *J. World Intell. Prop.*, 1, 643.